

ідентичності, але й зрозуміти значення для особистості виборів, зроблених у тій або іншій сфері життя.

Ідентичність являє собою внутрішню, самостворюючу, динамічну структуру, що забезпечує відчуття цілісності, безперервності і тотожності особистості і пов'язується з наявністю у людини чіткого самовизначення, що включає вибір цілей, цінностей і переконань, яким людина слідує в житті. Відчуття ідентичності створює умови для зустрічі людини зі своєю індивідуальністю, на ньому будується процес особистісного та професійного самовизначення і зростання. Виділяють два основних види ідентичності: особистісну і соціальну ідентичність як дві великі підсистеми Я-концепції, що виконують роль регулятора самосвідомості і соціальної поведінки людини. Сензитивним періодом для становлення адекватної ідентичності є, на думку більшості вчених, юнацький вік, у якому формується психологічна готовність до самовизначення і відбувається усвідомлення та оцінювання своїх якостей, рівня домагань, власного образу «Я» [3, р.68].

Механізмом формування ідентичності в онтогенезі є ідентифікація, яка розуміється як процес самоототожнення з іншою людиною, групою та цінностями, що існують у суспільстві, та як механізм соціалізації індивіда, формування його особистості, який впливає на розвиток самосвідомості.

Ідентичність виступає як наслідок відокремлення особистістю самої себе із оточуючого середовища та проявляється як відчуття цілісності, самототожності. Узгоджена система ціннісних орієнтацій особистості визначає пріоритетні напрямки самореалізації та життєві плани, а також сприяє становленню адекватної ідентичності. Зміст ідентичності визначається двома важливими аспектами: особистісна та соціальна ідентичність, які відображають усвідомлення власної автономності, унікальності та відчуття приналежності до соціальної групи. Гармонійна взаємодія та взаємодоповнення цих аспектів забезпечує всебічний особистісний розвиток.

Література

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / Э. Эриксон; общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. – М.: Издат. группа «Прогресс», 1996. – 342 с.
2. Marcia J. E. Identity in Adolescence // Handbook of Adolescent Psychology (Ed. by J. Adelson) / J. E. Marcia – New York: John Wiley & Sons, 1980. – P. 159–187.
3. Waterman A. S. Identity as an Aspect of Optimal Psychological Functioning / A. S. Waterman // Adolescent Identity Formation, Sage Publications, Inc., 1992. – P. 50–72.

УДК 37.02Шаталов

ГУМАНІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ В.Ф. ШАТАЛОВА

В. В. Чорний

1. Передумовою соціально-економічного і культурного піднесення України виступає розвиток людини, який дає змогу доцільніше використовувати потенційні здібності людини в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах. З цього приводу з ціллю вдосконалення освітянських методик виникає потреба вивчення вітчизняного і світового педагогічно-новаторського досвіду та його використання у навчально-виховному процесі закладів освіти.

2. Система освіти і виховання взагалі на сьогоднішній день потребують уваги, як зі сторони держави, так і науковців. Існуючі проблеми, пов'язанні із потребою вдосконалення освіти, наближення її до світових стандартів, можливо вирішити за

допомогою альтернативних педагогічних концепцій, до якої слід віднести гуманістично-педагогічну теорію педагога-новатора В. Ф. Шаталова.

3. Ідея гуманістичної педагогіки полягає у взаємодії, взаємоповазі учителя і учня (взаємодія дорослих і дітей); використанні емоційного стимулювання навчання; методів педагогічної діяльності, побудованих на основі ідей ненасильства. Гуманізація перш за все – це переорієнтація з учбово-дисциплінарної моделі педагогічної взаємодії на особистісно-орієнтовану модель.

4. Серед науковців, які відзначали гуманістичну значущість вчення В. Ф. Шаталова слід виділити А. Г. Кучерявого, К. В. Плотнікова, Л. Толкачову, В. Є. Носича, О. Коломієць, К. І. Приходченко та ін. Проте на сьогоднішній день бракує досліджень в напрямі вивчення методики В. Ф. Шаталова з ціллю широкого її впровадження і використання.

5. В. Ф. Шаталовим було змінено низку стереотипів у педагогіці. Започаткована ним методика надання матеріалу, що ґрунтувалася на гуманістичній основі, виявилась більш дієвою у засвоєнні учнями великого обсягу знань. В. Ф. Шаталовим було доведено, що традиційна система надання матеріалу у незначній кількості від простого до складного виявляється слабкою у засвоєнні дітьми знань. Педагог-новатор запропонував надавати матеріал великими блоками з використанням опорних сигналів. В. Ф. Шаталов на практиці довів, що короткий конспект до кожного уроку із символами, значками, ключовими словами, цифрами дає змогу цілісно і швидко вивчати і засвоювати матеріал. Особливе значення у навчально-виховній роботі В. Ф. Шаталова є індивідуальний підхід до кожного учня, повага до особистості учня, створення умов для самовиховання і самоосвіти.

Науковці відзначають, що основою філософії В. Ф. Шаталова є «гуманистическая ориентация всего процесса усвоения учениками содержания образования как прочного фундамента будущего нашего общества. В этом контексте целостное множество взаимосвязанных философских дидактических и методических положений донецкого Учителя выступили и выступают сегодня наиболее качественным средством стимулирования развития всех сфер личности ученика – духовно-моральной, потребностно-мотивационной, когнитивной, аффективной и социально-психологической, а в итоге – его гуманистической культуро-созидательной сущности» [2, с. 67].

6. Дидактико-методична система педагога-новатора В. Шаталова за своєю суттю і спрямованістю є гуманістичній. Вона сприяє розкриттю потенційних можливостей учнів в засвоєнні змісту освіти, створює умови для спільного розвитку кожного з них як особи.

7. Ядром дидактичної складової цієї системи виступають шаталівські принципи організації учбово-виховного процесу, які виконують функції регулювальників педагогічного забезпечення всебічного розвитку особи школяра.

8. Специфіка методичної складової гуманістичної системи В. Шаталова полягає в її спрямованості на стимулювання розвитку свідомості і самосвідомості особи учня в їх єдності, затвердження його віри в свої пізнавальні і творчі можливості, оволодіння ним досвідом самоорганізації праці.

9. Використання методики педагога-новатора В. Ф. Шаталова дозволить активізувати реалізацію творчого потенціалу учнів, поліпшить результативність і якість освітньо-виховного процесу, сприятиме прискоренню розвитку середньої та вищої освіти в Україні, та формуванню в країні інформаційного суспільства і економіки знань.

Література

1. Шаталов В. Ф. Куда исчезли тройки: Из опыта работы школ г. Донецка / Предисл. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1979. – 136 с.

2. В. Ф. Шаталов: діалог зі сучасністю. Філософські виміри шкільної та професійної освіти: Збірник матеріалів науково-практичної конференції 19–20 квітня 2007 р. – Донецьк: Норд Комп'ютер, 2007 – 296 с.